

บทที่ 3

สภาพและปัญหาของสังคมชนบทอีสาน

สภาพทางภูมิศาสตร์

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย คือ มีเนื้อที่ทั้งหมด 170,218 ตารางกิโลเมตร เท่ากับ 106 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 33.12 ของประเทศ มีทั้งหมด 17 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี สกลนคร หนองคาย เลย ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ ชัยภูมิ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร นครพนม และมุกดาหาร "มีประชากรทั้งสิ้น 16.3 ล้านคนเท่ากับร้อยละ 35.3 ของประเทศ ความหนาแน่นของประชากร เท่ากับ 96 คนต่อตารางกิโลเมตร" (โอสิต บันเปี่ยมวัณ 2524 : 7) และ "ร้อยละ 95 ของประชากร อาศัยอยู่ในชนบท" (อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 : 58)

อาณาเขตส่วนใหญ่จะติดต่อกับต่างประเทศคือทิศเหนือและทิศตะวันออกจดประเทศลาว ทิศใต้จดประเทศเขมร ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับภาคกลาง

ลักษณะภูมิประเทศของภาคอีสานทั่ว ๆ ไปเป็นที่ราบสูง มีพื้นที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 100 - 200 เมตร และมีเทือกเขาล้อมรอบเป็นส่วนใหญ่ คือ ทิศใต้มีเทือกเขาพนมดงรัก และเทือกเขาพนมดงรักกัน ทิศตะวันตกมีเทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาคงพญาเย็นกัน เขตแดนระหว่างภาคนี้กับภาคกลาง ลักษณะดังกล่าวทำให้ภูมิประเทศทางทิศตะวันออกลาดเท ซึ่งเป็นเหตุให้น้ำจากแม่น้ำมูลและแม่น้ำชีไหลลงสู่

แม่น้ำโขง

สำหรับภูมิอากาศในภาคนี้มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ซึ่งเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือน พฤษภาคม ในฤดูนี้ภาคอีสานจะร้อนและแห้งแล้งที่สุด เนื่องจากในระยะเวลาดังกล่าวประเทศจะได้รับแสงแดดมากที่สุด ประกอบกับเป็นภาคที่ล้อมรอบไปด้วยภูเขา และอยู่ใกล้ทะเลมาก ดังตัวอย่างที่แสดงว่าภาคนี้ร้อนที่สุด คือ "อุณหภูมิที่เคบสูงสุดที่อุครธานี คือ 43.9 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2503" (อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 : 44) ฤดูฝนจะเริ่มประมาณปลายเดือนพฤษภาคมหรือต้นเดือนมิถุนายนไปจนถึงเดือนตุลาคม ส่วนฤดูหนาวในภาคนี้จะหนาวจัดและอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน มกราคม

ลักษณะของดินในภาคนี้หากพิจารณาตามโครงสร้างของดินจะพบว่า เป็นดินทราย ไม่อุ้มน้ำ เพราะ "ดินพื้นที่รองรับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินชุดโคราช ซึ่งประกอบด้วยดินทรายเป็นส่วนใหญ่ โดยมีดินดินดาน ดินกรวดมน ดินเกลือ และยิปซัมแทรกปนอยู่ด้วย" (สัมพันธ์ เอื้อวิทยา 2525 : 63 - 64) ซึ่งมีผลให้ดินขาดความชุ่มชื้นและขาดปุ๋ย

แหล่งน้ำของภาคนี้ ได้แก่ แม่น้ำมูล แม่น้ำชี แม่น้ำสงครามและแม่น้ำพอง นอกจากนี้ยังต้องอาศัยน้ำฝน รวมทั้งน้ำบาดาล ซึ่งอยู่ในดินทรายและดินดินดาน

ประวัติศาสตร์และความเป็นอยู่

ชาวอีสานประกอบไปด้วยหลายเชื้อชาติ แม้ภาคนี้ "จะมีวัฒนธรรมลาวเป็นลักษณะเด่น แต่ลักษณะของวัฒนธรรมก็ยังแตกต่างกันไปตามกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทยลาว ไทยเข่า ไทยใหญ่ กูไท กะเลิง โข่ง ส่วย (กูย) กระปรือ และ ชยัน

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมของ เขมร เวียดนาม และจีนปนอยู่ด้วย" (USOM 1967 : 6)

หากเราสืบไปในประวัติศาสตร์จะพบว่าชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของชาวอีสานกับลาว
ต่างร่วมบรรพบุรุษเดียวกัน ทำให้ยากที่จะแยกเชื้อชาติออกจากกันได้ง่าย หลักฐานที่
ยืนยันคือมีผู้สันนิษฐานว่ามีมนุษย์อพยพมาทางแหลมอินโดจีนเป็น 3 ระลอก และ

คลื่นมนุษย์ระลอกที่ 3 ที่เข้ามาตั้งบ้านเมืองด้านทิศตะวันออกของคาบสมุทร
นี้คือ พวกเยอะ ซึ่งอพยพมาจากทางมณฑลซีเกียงของจีน พวกที่อพยพ
เหล่านี้กลายเป็นญาติในภายหลัง พวกอพยพจากดินแดนจีนตอนใต้ที่ลงมาสู่
คาบสมุทรนี้มากที่สุดได้แก่ ชนชาติไทยลาว (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ
2519 : 22)

คลื่นมนุษย์ระลอกที่สามนี้พวกหนึ่งคือ ชาตินลาว และอีกพวกหนึ่งคือคนไทยทางภาคอีสาน
นอกจากนี้ในพงศาวดารทางประวัติศาสตร์ของไทยและลาวใต้อ้างถึงกษัตริย์ของตน
ซึ่งเป็นองค์เดียวกัน คือ ชุนบรมหรือชุนบุธม ว่าเป็นผู้นำการอพยพมาตั้งถิ่นฐานทาง
ตอนใต้ของจีน ตั้งเป็นอาณาจักรลานช้าง อาณาจักรลานช้างในช่วงพุทธศตวรรษที่
19 - 23 นี้มี "อาณาเขตที่ติดต่อกับแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่งอยู่ในอำนาจการปกครอง
ของกษัตริย์ลานช้าง ดินแดนที่มีผู้นอนอยู่กระจัดกระจายในตอนกลางและตอนใต้ ซึ่ง
เป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน" (สุเทพ
สุนทรเกสัช ใน สุเทพ สุนทรเกสัช, บรรณาธิการ 2511 : 8) ซึ่งดินแดนที่
เป็นส่วนหนึ่งของภาคนี้ได้เป็นกรณีพิพาทของอาณาจักรลานช้าง กรุงศรีอยุธยา และ
เขมร เสมอมา จนกระทั่ง "การปราบเวียงจันทน์ทั้งในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี
(พ.ศ. 2321) และในสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2347) ล้วนมีผลอย่างสำคัญต่อ

กินแคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในครั้งแรก เมืองที่เคยขึ้นกับนครเวียงจันทน์ทาง
ฝั่งขวาแม่น้ำโขงก็กลับมาขึ้นกับไทย" (เดิม วิชาคพจนกิจ 2513 : 5 - 6) และ
ในปี พ.ศ. 2450 ฝรั่งเศสก็ได้ให้ไทยเซ็นสัญญากำหนดให้แม่น้ำโขงเป็น เขตแดนไทย
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและลาว

ดังนั้นเมื่อพิจารณาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์พบว่าชนชาติ
ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนดินแดนที่อยู่ติดกันทำให้คนอีสานมี
วัฒนธรรมและความเป็นอยู่คล้ายลาว จนทำให้คนไทยภาคกลาง เรียกคนภาคนี้ว่าลาว
อันก่อให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยกทางเชื้อชาติและคนอีสานรู้สึกถูกละเลยเหยียดหยาม อีกทั้ง
เป็นจุดให้ประเทศที่ต่างลัทธิการปกครองชักจูงคนภาคนี้ให้แบ่งแยกดินแดนได้ง่าย

ในด้านความเป็นอยู่มีสภาพคล้ายคลึงกับชาวชนบทโดยทั่ว ๆ ไป คือมักเป็น
ครอบครัวใหญ่ มีตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตายาย ลงมาจนถึงรุ่นหลาน หลาน อาศัยอยู่รวมในบ้าน
เดียวกัน หรืออาจแยกหลังแต่อยู่บริเวณเดียวกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบเศรษฐกิจ
ของชาวชนบทอีสานเป็นระบบเกษตรกรรม ซึ่งต้องอาศัยแรงงานมาก อาชีพส่วนใหญ่
คือการเพาะปลูก "พืชสำคัญใดแก่ "ข้าว" ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียว มีปลูกทั่ว ๆ
ไปทุกจังหวัด โดยมากปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนมีเหลือไว้ขายเล็กน้อย รองลงไป
คือ ปอ ข้าวโพค มันสำปะหลัง ฝ้าย บาสูบ ถั่วลิสง แดงโม และถั่ว" (Sukitti
Krachangyao 2519 : 184) ในปัจจุบันนี้การเพาะปลูกและผลผลิตของฝ้าย
ข้าวโพค และปอมีแนวโน้มลดลง ขณะที่มันสำปะหลังกลับมีปริมาณเพิ่มขึ้น ส่วนการ
เลี้ยงสัตว์มักเลี้ยงไว้ใช้งาน และเป็นอาหาร สัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ โค กระบือ เป็ดไก่
และสุกร นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงหมอน ไหม ไว้สำหรับทอผ้าไว้ใช้ภายในครอบครัว
และขายค้าย

ปัญหาสังคมชนบทอีสาน

การที่ผู้วิจัยกล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทอีสานอย่างสังเขป ก็เพื่อให้เห็นเข้าใจถึงลักษณะของสังคมชนบทอีสานอย่างกว้าง ๆ อันจะทำให้เข้าใจถึงปัญหาที่ชนบทอีสานประสบโดยง่าย และทำให้ทราบว่าปัญหาต่าง ๆ ส่วนหนึ่ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพดังกล่าว สำหรับปัญหาสังคมชนบทอีสานสามารถแยกเป็นปัญหาใหญ่ ๆ ได้ 3 ด้าน คือ

1. ปัญหาค่านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ปัญหาความยากจน นับเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของภาคนี้ มีหลักฐานหลายประการที่ยืนยันว่าภาคอีสานเป็นภาคที่ยากจนที่สุด คือ

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในปี 2518 เพียงคนละ 2,942 บาทต่อปี (ขณะที่ภาคเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 4,422 บาท ภาคใต้ 6,456 บาท และภาคกลาง 9,088 บาท แม้ว่าในปี พ.ศ. 2525 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคอีสาน จะเพิ่มเป็น 6,000 บาท แต่ก็ยังปรากฏว่าเป็นรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลที่ต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร) ซึ่งไม่ถึงครึ่งหนึ่งของรายได้เฉลี่ยของบุคคลของประเทศ (6,753 บาทต่อคนต่อปี) และเป็นเพียง 1 ใน 8 ของรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในเขตกรุงเทพฯ เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2519 : 17)

หรือจากการสำรวจความยากจนแยกตามรายภาคในปี 2522 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2525 ก : 17) พบว่าจำนวนคนจนในชนบทอีสานมีถึง 13,372 คน และเมื่อรวมทั้งภาคก็เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ มีจำนวนถึง 6,017,795 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3 ของประเทศ และจากหลักฐานรายได้

ประชากรรายจังหวัดในปี พ.ศ. 2519 พบว่า จังหวัดที่ยากจนของประเทศจำนวน 10 จังหวัดนั้น ปรากฏว่าเป็นจังหวัดในภาคอีสาน ถึง 9 จังหวัด และจังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุด

ปัญหาความยากจนนี้ส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากความไม่สมดุลทางธรรมชาติและสภาพทางภูมิศาสตร์ ทำให้เกิดความแห้งแล้ง บางปีก็เกิดอุทกภัยซึ่งเป็นอุปสรรคต่ออาชีพเกษตรกรรม บ่อเกิดของความแห้งแล้งนี้มีผู้เชี่ยวชาญสันนิษฐานมาจากหลายสาเหตุ คือ ป่าไม้ถูกทำลาย สภาพของดินและปริมาณของฝนตกน้อย

ป่าไม้ถูกทำลายเชื่อว่า เป็นสาเหตุสำคัญของความแห้งแล้ง เพราะมีหลักฐานยืนยันว่าในอดีต ภาคอีสานเคยอุดมไปด้วยป่าไม้ ดังพบจาก The Economic Conditions of North-Eastern Siam (Ministry of Commerce and Conditions 1932 : 2) ที่กล่าวถึงสภาพป่าไม้ของภาคอีสาน ดังสรุปได้คือ ภาคนี้ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ยืนต้นนานาพันธุ์ไค้แก พวกไม้เค็ง ไม้รัง ไม้ป่าแดง ไม้ไผ่ ไม้พลวง ไม้พยอม และไม้มะค่า ซึ่งแบ่งตามเขตที่ขึ้นได้ คือ ตามเทือกเขาคงพญาเย็นจะมีพวกไม้ตะแบก ไม้มะค่า ไม้แดง ที่ราบสูงโคราช โดยเฉพาะเขตทางทิศใต้และทิศตะวันออกมีป่าไม้แดง ไม้ไผ่ ไม้พลวง ไม้พยอม นอกจากนี้สิ่งที่ยืนยันว่าภาคอีสานมีป่าไม้มากมาก่อนคือ

สิ่งก่อสร้างคอกไม้ที่เก่าแก่ ซึ่งหลงเหลืออยู่ในภาคนี้ เช่น บ้านโบราณต่าง ๆ ห้าแจก (ศาลาวัด) ที่มีอายุนาน ๆ หลายร้อยปี จะประกอบด้วยเสา ไม้เนื้อไม้ แข็งทนโต ศาลาวัดบางแห่งคนเสาเป็นไม้เนื้อแข็งอย่างค้ำขนาดโตมาก . . .

หรือจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแก อายุราว 70 - 80 ปี ในปัจจุบันท่านทั้งหลาย จะบอกตรงกันว่า สมัยท่านเป็นหนุ่ม ๆ ก็ยังมีไม้ดี ๆ ไม้เลือกมาสร้างบ้าน

สร้างเสา (bungข้าว) ไคอย่างสะควก เสาเรือนทุกชิ้นของชาวอีสานสมัย
ก่อนเลือกไม้ชั้นดีทั้งสิ้น บ้านเรือนจึงคงทนถาวรตราบนานเท่านาน
(อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 : 159)

ในสภาพปัจจุบันนี้ป่าไม้ทางภาคอีสานถูกทำลายอย่างรวดเร็ว มีผู้พบว่าใน
ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ป่าไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถูกบุกรุกทำลายอย่าง
น่าวิตก ถึงจะเห็นได้จากเมื่อปี 2504 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ป่า
ไม้อยู่ถึง 44.3 ล้านไร่ ปัจจุบันเหลือเพียง 23 ล้านไร่ หรือประมาณ
ร้อยละ 21.9 ของพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2519 : 19) "จะเห็นได้ว่าภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ มีการทำลายป่าไม้มากที่สุด" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2517 : 7) ซึ่งมีสาเหตุมาจากที่ทำกินน้อย
ขณะที่ประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงมีการบุกเบิกที่ทำกิน ถางป่าเพื่อทำการเกษตร เพิ่ม
ขึ้นด้วย นอกจากนี้การลักลอบตัดไม้ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง เราจะเห็นได้ว่า "ยังมีการ
ถางป่ารุนแรง อุทกภัย และความแห้งแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักจะเกิดค
เนื่องกัน ปีใดที่เกิดอุทกภัยร้ายแรง ก็เป็นปีที่คาดหมายว่าจะเกิดความแห้งแล้งตามมา"
(สมเพิ่ม กิตติพันธ์ 2518 : 89)

รัฐบาลตระหนักในปัญหาการทำลายป่าไม้ จึงหาทางแก้ไข โดยแนะนำ
ส่งเสริมให้ราษฎรปลูกต้นไม้ในที่ดินของตน ปลูกตามไร่นาคามริมน้ำ จัดทำเขตป่า
สงวนแห่งชาติ อุทยาน และวนอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จัดตั้งโรงงาน
อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากป่าไม้ (โปรดอ่านรายละเอียดจาก Thanom Premrasmi
1972 : 122 - 139)

สาเหตุอีกประการหนึ่งของความแห้งแล้งคือสภาพของดิน คามที่กล่าวแล้วว่าลักษณะดินของภาคนี้เป็นดินปนทรายไม่อุ้มน้ำ ทำให้แหล่งเก็บน้ำธรรมชาติมีน้อย เมื่อฝนตกน้ำจะซึมและระเหยไปอย่างรวดเร็วทำให้ขาดความชุ่มชื้น ฤดูร้อนพื้นดินจะแห้งยากในทางกลับกันความแห้งแล้งก็มีผลต่อดิน คือทำให้ดินเค็มไม่เหมาะสมในการเพาะปลูก เหตุที่ทำให้ปริมาณของดินเค็มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ "เพราะในภาคอีสาน มีภูเขาเกลือ (Salt dome) อยู่ใต้ดิน เป็นหย่อม ๆ เมื่อประสบกับความแห้งแล้ง ชั่วบ่อยครั้งเกลือจะระเหยขึ้นมาสู่อากาศมากขึ้นเรื่อย ๆ (อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 : 40)

ปัญหาดินเค็มนี้รัฐบาลได้กำหนดการแก้ไขในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 มีโครงการพัฒนาดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยหาพันธุ์ข้าวทนเค็มมาปลูก ส่วนสภาพดินที่ขาดปุ๋ยก็มีการแนะนำให้ปลูกพืชอย่างอื่นมาแทนข้าว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพก สับปะรด นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ ไก่แก หมอน ไหม ปรับปรุงทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ สนับสนุนประมงน้ำจืด เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลา

ส่วนปัญหาความแห้งแล้งที่มาจากปริมาณฝนตกน้อยนั้น ในปัจจุบันพบว่าไม่ใช่คนเหตุของความแห้งแล้ง เพราะมีข้อมูลยืนยันว่า "ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณน้ำฝนทั้งปีเฉลี่ยทั่วทั้งภาคประมาณ 1,360 มิลลิเมตร ซึ่งมีปริมาณใกล้เคียงกับภาคกลางและมากกว่าภาคเหนือเล็กน้อย" (สัมพันธ์ เอื้อวิทยา 2525 : 67) ดังนั้นความแห้งแล้งที่มาจากสาเหตุนี้ จึงขึ้นอยู่กับความไม่สม่ำเสมอของฝนที่ตก กับการกระจายของฝนในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่เท่ากัน จึงทำให้บางแห่งอุดมสมบูรณ์ ขณะที่บางแห่งแห้งแล้งจนกระทั่งขาดน้ำดื่ม น้ำใช้ซึ่งมีการสำรวจพบว่า "ความต้องการที่สำคัญที่สุดของชาวชนบทอีสาน คือ ต้องการถนนที่ดี และน้ำดื่ม น้ำใช้ในการเกษตร" (USOM 1968 : 2)

รัฐบาลแก้ไขโดยจัดทำการชลประทาน สร้าง เขื่อน ฝาย และอ่างเก็บน้ำขึ้น ซึ่ง การพัฒนาชลประทานนี้บางครั้งก็เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเกษตรกร ผู้ใช้น้ำในเขตชลประทานขึ้นมา มีการแย่งน้ำกันใช้ คนที่อยู่คนคลองจะได้ใช้น้ำเต็มที่ ในขณะที่คนที่อยู่ปลายคลองจะไม่ได้ใช้เพราะน้ำส่งไปไม่ถึง เช่น ในกรณีที่ดินคูเกิด ชำรุด และมีการรวมมือกันเสริมกันคู เมื่อเสริมเสร็จปรากฏว่าน้ำยังส่งไม่ถึงปลายคู ก็จะเกิดการกล่าวหา ผู้ที่อยู่คนคลองว่ากักเอาน้ำไว้ใช้คนเดียว ทำให้เกิดการ ทะเลาะแย่งน้ำกัน (โปรดอ่านรายละเอียดจาก สัญญา วิศวกรรม 2518 : 19)

ผลกระทบของปัญหาเศรษฐกิจที่สืบเนื่องมาจากความแห้งแล้งคือ ประชาชน ออกอยากทำนาไม่ได้ผล ไม่มีงานทำ จนเป็นแรงผลักดันให้เกิดการอพยพขึ้น

จากผลการสำรวจของประชากรในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2521 ปรากฏว่าในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2518 ถึง ตุลาคม 2520 มีประชากร จากภาคต่าง ๆ ย้ายถิ่นเข้ามาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 93,824 คน เป็นชาย 37,984 คน หรือ ร้อยละ 40.5 หญิง 55,840 คน หรือร้อยละ 59.5 ส่วนใหญ่ร้อยละ 43.3 เป็นผู้ย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากภาคนี้เป็นภาคที่ค่อนข้างแห้งแล้ง และมีประชากรอาศัยอยู่มากกว่า 1 ใน 3 ของประชากรทั่วประเทศ ส่วนภาคกลางซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพฯ มีคนย้ายถิ่นมาร้อยละ 34.4 และ ร้อยละ 10.9 ร้อยละ 6.7 มาจาก ภาคเหนือและภาคใต้ (กรมแรงงาน 2521 : 3)

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคนภาคอีสานอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร มากกว่าภาคอื่น ๆ นอกจากจะอพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานคร เป็นส่วนใหญ่แล้ว ยังมีการ

อพยพไปทางภาคตะวันออก และภาคใต้ก็ง่าย

ปัญหาที่คนชนบทที่सानทอง เจริญหลังการอพยพมาต่างถิ่นคือถูกหลอกลวง ไม่มีงานทำ ถูกกดค่าแรง ไม่มีที่พัก (ซึ่งบางครั้งจำต้องหันมาเป็นขอทาน) ถึงพบใครจากบพสัมภรณ์ บพอพยพ เขามาหางานทำในกรุงเทพฯ (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525ก : 51 - 52) ก็คือ

นางสมพร พิทักษ์ อายุ 27 ปี หมู่ที่ 3 ต. โลกขมิ้น อ. ประโคนชัย จ. บุรีรัมย์

ถาม : มากรุงเทพฯ ใ้กี่วันแล้ว

ตอบ : เกือบสองเดือน

ถาม : ทำไมถึงมาพักที่นี่ (ตลาดหมอชิต)

ตอบ : ฉันไม่มีที่พักเพิ่งออกจากงาน

ถาม : ทำงานที่ไหน

ตอบ : โรงงานปูนทำเสาทำท่อทำอยู่ที่คลอง 8

ถาม : ทำไมถึงออก

ตอบ : เจ้าแก้มเงินบอกว่าจะให้เดือนละ 300 ก็ไม่ให้

ถาม : แล้วจะไปไหน

ตอบ : ฉันอยากกลับบ้านก็คิดถึงลูกแต่ไม่มีเงิน

ถาม : ตอนแรกทำไมไม่ให้สามีมา

ตอบ : แฟนทำงานไม่ไหว เพิ่งหายจากไข้ป่า ปีนี้นั่นแล้งมากฉัน เลยตัดสินใจ

ฉันส่งสารแฟน ส่งสารลูก

นายสม แสงกล้า อายุ 43 ปี หมู่ 2 ต. ลุ่มพุก อ. คำเขื่อนแก้ว
จ. ยโสธร

ถาม : มากรุงเทพฯกี่วันแล้ว

ตอบ : สิบวัน

ถาม : เคยมาไหม

ตอบ : เคยมา 2 - 3 ครั้ง มาทำงานก่อสร้าง

ถาม : ตอนนี้ทำงานไต่หรือยัง

ตอบ : ยังหาไม่ได้เลย เมื่อก่อนนี้เดินหางาน 3 - 4 วันก็ได้ เทียบนี้มา
10 วัน แล้วยังหางานไม่ได้เลย

ถาม : คราวที่แล้วมาได้เงินกลับบ้านเท่าไร

ตอบ : ทำอยู่ 2 เดือน ได้กลับบ้าน 1,000 กว่าบาท

ถาม : วันนั้นนอนที่ไหน

ตอบ : นอนที่นี้ (ตลาดหมอซิด)

ถาม : นอนสบายไหม

ตอบ : ตอนกลางคืนเย็นมาก มันไม่สบายเหมือนบ้านเรา

ถาม : มาทำงานกรุงเทพฯ กิจถึงบ้านไหม

ตอบ : คิดถึงก็จำเป็นต้องมากรุงเทพฯ ใ้ค้กาจางแพง

ถาม : จะกลับบ้านเมื่อไหร่

ตอบ : ยังไม่รู้จะกลับเมื่อไหร่ เงินก็ไม่มี งานก็ยังไม่ได้ทำ

ถาม : ไม่มีเงินแล้วกินข้าวที่ไหน

ตอบ : กินข้าววัดไผ่ตัน บางวันเจอข้าวบุญก็ต้องกิน

2. ปัญหาความแตกต่างของฐานะทางสังคม* ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างของสังคมนี้ เราจะพบว่าชาวชนบทที่सानทั่วไปเป็นราษฎร และชาวนาอีก

*ฐานะทางสังคมหรือเกียรติ (Prestige) เป็นตัวกำหนดสถานภาพ (Status) ของบุคคล เกียรติหรือฐานะทางสังคม (Prestige) ใช้เป็นการแบ่งชนชั้น โดยอาศัยปัจจัยดังนี้คือ

1. ตระกูล เช่น ตระกูลเจ้า ชุนนาง ชุน หลวง พระ พระยา หรืออย่าง
ที่เรียกทั่ว ๆ ไปว่า กุศกูล
2. ความสำเร็จในวงราชการ เช่น ตำแหน่งในวงราชการทหาร พลเรือน
เหรียญตรา ฯลฯ
3. อำนาจในทางเศรษฐกิจและการเมือง
 - ก. ตำแหน่งการเมืองสูงมีอำนาจ
 - ข. ตำแหน่งในทางเศรษฐกิจของสังคม . . . รวมทั้งของรัฐบาล
และเอกชน
4. ความมั่นคงในเงินทอง ซึ่งรวมถึงรายได้ส่วนบุคคลด้วย
5. การศึกษา การศึกษาสูง สำเร็จเมืองนอก เมืองนามีปริญญาสูง ๆ
6. ชนิดของอาชีพ อาชีพราชการ ทหาร พลเรือน ตำรวจ นักธุรกิจ ช่างนา
 ฯลฯ ก็มีเกียรติแตกต่างกัน (ไพฑูริย์ เครือแก้ว 2515 : 115)

จากชนชั้นและปัจจัยแห่งการแบ่งชนชั้นเหล่านี้เราจะเห็นได้ว่า มันทำให้บุคคลในสังคมเกิดความแตกต่างกันอย่างมากมาย ทั้งในด้านสุขภาพอนามัยในความมั่นคงและทรัพย์สินสมบัติในวิชาการความรู้ ประสบการณ์แห่งชีวิต และความฉลาด หลักแหลมแห่งปัญญา ตลอดจนความทุกข์ความสุขในชีวิตทั่ว ๆ ไป (ไพฑูริย์ เครือแก้ว 2515 : 105)

ทั้งมีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน ประสบกับความแห้งแล้ง ดังนั้นรัฐจึงพยายามพัฒนาให้เจริญขึ้น โดยส่งข้าราชการมาปฏิบัติงาน ดูแลความทุกข์สุข และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน แต่ข้าราชการมีใ้ความอำนวยความสะดวกโดยชอบ พวกเขากลับใช้ฐานะทางสังคมที่สูงกว่ามาข่มขู่ เอาเปรียบและไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน ได้มีการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในระบบหอีสานพบว่า "บรรยากาศของความสัมพันธ์จะปรากฏในลักษณะของผู้ใช้อำนาจ (เจ้าหน้าที่ และผู้ตกอยู่ใ้ อำนาจ (ชาวบ้าน)" (USOM 2517 : 8) เช่น ในค่านการตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ แม้ก่ามันและผู้ใหญ่บ้านจะมีความใกล้ชิดกับลูกบ้าน และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ใ้ดี เนื่องจากเป็นคนในหมู่บ้านนั้น "แต่การที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไปพวกเขาต้องใ้ได้รับความเห็นชอบจากนายอำเภอ ซึ่งขาดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและสภาพที่แท้จริง" (USOM 2517 : 8) ทั้งนี้เพราะความยำเกรงนั่นเอง ลักษณะการปฏิบัติตนดังกล่าวทำให้ชาวชนบทหอีสานมีทัศนคติในค่านลบต่อข้าราชการ เหตุที่เป็นเช่นนี้มีผู้วิเคราะห์ว่า

ภาคใ้ใ้รับการปลดปล่อยปลดละเลยมาช้านานจนกระทั่งใ้ใ้รับการพัฒนาเมื่อไม่นานนี้ ชาวบ้านที่ติดต่อกับรัฐบาลโดยผ่านเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น ซึ่งในอัสสัมมีหน้าที่เดิมคือ บังคับใ้ปฏิบัติตามกฎหมาย และเก็บภาษีถ้ามีใครทำเหล้าเถื่อนเพื่อดื่มในงานเลี้ยง บางโอกาสตำรวจจะเข้าไปบุกจับทันที แม้กระทั่งจะตกคนไม่ในที่นาของตนเอง ก็จะถูกห้ามโดยเจ้าหน้าที่ทุเลป่าไม้ พวกเขาไม่สามารถจะฆ่าสัตว์โดยไม่มีใบอนุญาต เจ้าหน้าที่สรรพากร (revenue officers)

กับภานอยู่เรื่อย ๆ ชาวบ้านอาจจะถูกจับโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว โดยข้อบังคับ
อันเข้มงวดกวดขัน บางอย่างของทางราชการ (โทชิโอะ ยัคสึชิโร
2509 : 7 - 8)

เหตุการณ์ที่สนับสนุนคำกล่าวข้างต้นคือเหตุการณ์ที่คนสาครในกรณีที่บ้าน
ถูกกล่าวหาจากเจ้าหน้าที่ว่าทำลายป่าไม้ในเขตป่าสงวน ซึ่งตามจริงแล้วเป็นการ
กระทำของกลุ่มผู้มีอิทธิพล แต่พวกเขากลับไม่มีความผิด (โปรกยูรายละเอียดจาก
พรชัย วีระณรงค์ 2521 : 7 - 8)

นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านสาธารณสุข ปัญหาที่พบคือ ขาดแคลนแพทย์ คังการ
สำรวจอัตราส่วนของแพทย์ต่อประชากรแยกเป็นรายภาค ปี 2518 - 2520 ของสำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(ประกิจรัฐ มัชฌิมา 2522 : 121)
พบว่า

ภาคที่มีอัตราส่วนของหมอตอประชากรต่ำสุด (หมอน้อยประชากรมาก) คือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ในปี 2520 ภาคกลางมีอัตราส่วนของหมอ
ต่อประชาชน 1 : 1126 คน ภาคเหนือ 1 : 14, 941 คน ภาค
ตะวันออก 1 : 11,827 คน ภาคใต้ 1 : 15,676 คน และ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ 1 : 30,788 คน แสดงให้เห็นว่าภาคตะวันออกเฉียง
เหนือเป็นภาคที่ขาดแคลนหมอมากที่สุด และประชาชนนอกชายภาคขาดแคลน
ที่สุด และมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพและอนามัยมากที่สุดด้วย

ปัญหาคังกล่าวเป็นผลมาจากอยู่ทางไกลความเจริญ ทำให้แพทย์ไม่ปรารถนา
จะมาอยู่เพราะไม่มีความก้าวหน้า และจากการสำรวจหมู่บ้านในเขตอำเภอยากจน

ของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า "ปีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของรัฐเข้าไปพบและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ยาหรือการรักษาโรคต่าง ๆ เพียงปีละ 2 ครั้งเป็นอย่างมาก" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2525 ข : 158) ปัญหาที่ไม่มีเจ้าหน้าที่มาคอยแนะนำในเรื่องการรักษาสุขภาพอนามัยและการใช้ยา ทำให้ชาวชนบทที่สนใจสุขภาพรวมทั้งในด้านการใช้ยา โทตรงกับอาการของโรค ชาติความเอาใจใส่ในเรื่องสุขภาพอนามัย สาเหตุดังกล่าวและการอยู่ห่างไกลสถานพยาบาล เดินทางลำบาก ทำให้ชาวบ้านนิยมรักษาตนเองยามเจ็บป่วย ทั้งใช้การเสกเป่า รนน้ำมันดี ยาสมุนไพร ซึ่หายจากการไต่ถามการโฆษณาของบริษัทจำหน่ายยา จากพวกขายเร และรักษาด้วยพวกหมอเถื่อน ซึ่งการรักษาตามวิธีดังกล่าวบางครั้งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และถูกหลอกลวง เมื่ออาการหนักจึงจะไปให้แพทย์หรือพวกพนักงานอนามัยรักษา โรคที่คนชนบทที่สนใจเป็นมาก คือ โรคขาดอาหาร และโรคพยาธิ โดยเฉพาะพยาธิปากขอ พยาธิลำไส้ โรคขาดอาหารนั้น นอกจากจะเป็นผลมาจากการรับประทานอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกายแล้ว ยังเป็นผลมาจากการยึดมั่นในชะล่า* อีกด้วย

* ชะล่าเป็นชื่อห้ามให้คนยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ อาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้สองประเภท คือ ชะล่าเกี่ยวกับการบริโภค เช่น คนป่วยห้ามรับประทานเนื้อหมู และเนื้อวัว หญิงมีครรภ์ห้ามกินน้ำเย็น และต้องกินข้าวกับเกลือหรือปลาแห้ง และชะล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น หากนั่งขวางบันได ถือว่าชะล่า หญิงมีครรภ์ห้ามไปงานศพ ในวันพระวันศีลห้ามคำข้าวเปลือก เราจะเห็นว่าชะล่าบางข้อก็มีประโยชน์ แต่บางข้อก็มีโทษ (อ่านรายละเอียดเพิ่มจาก ศิริพันธ์ จูรีมาศ และกฤตยา อาชวนิกุล, ใน เบญจายอดคำเนิน, บรรณาธิการ 2523 : 136 - 150)

อาจกล่าวได้ว่าปัญหาทางสาธารณสุขที่ชาวชนบทอีสานประสบนั้นมาจากสภาพความเป็นอยู่ ประเพณีการบริโภค และการขาดความรู้ของชาวชนบทอีสาน ส่วนสาเหตุอีกประเด็นหนึ่งมาจากเจ้าหน้าที่ไม่ใส่ใจที่จะเข้ามาแนะนำให้ความช่วยเหลือ และแพทย์ไม่ต้องการมาอยู่ เพราะมีสถานที่ที่ต่ำกว่าให้เลือก

นอกจากชาวชนบทอีสานต้องประสบปัญหาทางความแตกต่างของฐานะทางสังคมที่มาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการให้บริการแล้ว พวกเขายังประสบปัญหาจากเอกชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าและมักเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นนั้น สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาก็เพราะ

เกษตรกรในภาคอีสานส่วนใหญ่ยากจนไม่มีทุนที่จะประกอบกิจการใหญ่โตหรือเพื่อพัฒนาการเกษตรให้ก้าวหน้าขึ้นได้ ต้องกู้ยืมจากผู้ใดคนหนึ่ง เช่น พ่อค่านายทุน โดยยอมเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง มีหลายรายที่ถูกนายทุนยึดเอาที่ดินที่จำนองไว้ เพราะหาดอกเบี้ยส่งไม่ได้ (อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 :

147)

ตัวอย่างที่แสดงถึงการเอาเปรียบของพวกนายหน้าและนายทุน เช่นในปัจจุบันชาวนาสามารถกู้เงิน จากสหกรณ์ได้โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 1.50 บาทต่อเดือน แต่จะมีผู้ถูกเอาเปรียบในกรณีที่พวกเขาไม่มีที่ดินมาค้ำประกัน ก็จะมีนายหน้าซึ่งมีที่ดินมากู้เงินจากธนาคาร และให้ชาวนามากู้ต่อจากตน โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 10 - 20 บาทต่อเดือน (อรุณ นีรัศนไพโร , สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ทางการซื้อขายผลผลิตพวกชาวชนบทอีสานยังถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ซึ่งซื้อผลผลิตในราคาต่ำ หรือบางครั้งกลุ่มผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม ตลอดจน

ชาวบ้านที่ฉลาดกว่าจะหาวิธีเอาเปรียบ เช่นการกู้ยืมข้าวเปลือกหรือกู้ยืมเงิน โดย "การตกขาวหรือขาวเขียว พวกที่มีเงินก็รู้ว่าชานาต้องการเงินใช้ในฤดูเริ่มทำนา ก็จ่ายเงินโดยมีข้อแม้ว่า เมื่อทำนาเสร็จแล้ว เขาต้องเอาชานามาให้ อัตราแลกเปลี่ยนแล้วแต่ละตกลงกัน แต่ส่วนใหญ่ชานาเป็นฝ่ายเสียเปรียบ" (อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 : 150)

รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาการเอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพลจึง เสนอวิธีแก้ไขไว้ในแผนพัฒนาชนบทที่ 2526 โดยจัดให้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่เกี่ยวกับคำแนะนำทางกฎหมายโดยมีสำนักงานอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น

3. ปัญหาค่านิยม* และความเชื่อ ตามที่เคยกล่าวมาแล้วว่าคนภาคอีสานมีวัฒนธรรมและสำเนียงพูดแบบลาว จึงเป็นเหตุให้ "คนไทยภาคกลางมักจะเรียกคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า "ลาว" (รัตนา รุจิกุล 2523 : 211) ซึ่งคำเรียกนี้ "ก่อความขุ่นเคืองให้แก่คนภาคอีสาน จนพวกเขาโต้ตอบกลับมาว่า พวกเขาเป็น "คนไทย" ไม่ใช่ "ลาว" (USOM 1967 : 6) และส่งผลให้พวกเขา

* ค่านิยม (Value) หมายถึง "สิ่ง" ที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนา จะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลับกลายเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คน "บูชา" ยกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็นได้ฟังได้เป็นเจ้าของ (ไพฑูรย์ เครือแก้ว 2515 : 88)

พยายามที่จะปฏิบัติตน เช่นคนภาคกลาง เพื่อให้ได้ชื่อว่าคนไทยเช่นกัน นอกจากนี้การ
ที่เขาปฏิบัติตน เช่นคนภาคกลาง ก็เพราะเขามีค่านิยมที่ว่า

คนภาคกลาง เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง เขารู้สึกมีเกียรติ และภูมิใจที่ได้พูดภาษาไทยกลาง ไ้แก่ร่างกายทันสมัยและได้ประพฤติตัวในลักษณะที่คนทั่ว ๆ ไปถือว่าดีงาม แต่ในทางตรงกันข้าม คนภาคอีสานกับรู้สึกท้อใจในกริยาที่เย่อหยิ่ง และถือตัวของคนภาคกลาง (USOM 1967 : 7)

๒๐
แม้ว่าพวกเขาจะนิยมประพฤติตัว เช่นคนภาคกลาง แต่เห็นสิ่งอื่นใด พวกเขารักถิ่น แม่ดินแดนนี้จะไม่แห่งแล้งออกอย่างอื่นก็ตาม เพราะโดยแท้จริง

ชาวชนบทอีสานยังคงเป็นคนอีสานทั้งร่างกายและจิตใจ พวกเขาอาจชื่นชอบและได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมใหม่ ๆ (และสถานที่ใหม่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ) เช่น การนิยมไปเที่ยว ไปทำงาน และได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ชั่วระยะหนึ่ง แต่พวกเขาก็ปรารถนาที่จะกลับมาอยู่ในถิ่นกำเนิดมากกว่า (USOM 1967 : 7)

นอกจากนี้พวกเขายังมีความภูมิใจในวัฒนธรรม ประเพณีของภาคตนมากไม่ว่าจะเป็นหมอลำ แคน อาหาร และการยึดมั่นในประเพณีบางอย่าง ซึ่งเป็นผลมาจากการเผชิญกับความทุกข์ ในความผันผวนของธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้พวกเขาหาทางออกโดยเชื่อในสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ เช่น เมื่อเกิดฝนแล้งจะมีประเพณีการแห่ นางแมว เชื้อบั้งไฟ เพื่อขอฝน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องผีปอบตา (ผีบรรพบุรุษ) ที่จะช่วยให้พวกตนพ้นาไ้ภัย ปกป้องรักษา พวกเขาจากอันตรายต่าง ๆ และหากพวกเขาหลบหลู่จะถูกลงโทษ (กรรณิการ์ อุณภูษา, สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันนี้พบว่าประเพณีค่านิยมบางอย่าง "ยังคงเหลืออยู่บางตามบ้านเมืองในแถบลุ่มแม่น้ำโขงทั้งสองฝั่ง เพราะวัฒนธรรมสมัยใหม่เลียนแบบมาจากยุโรปและอเมริกากำลังจะกลืนหายไป" (เคิม วิชาคพจนกิจ 2513 : 694) เช่น หมอลำ เพลงแคนกำลังถูกเพลงลูกทุ่งแทนที่ แสดงให้เห็นค่านิยมที่ผันตัวกับความเจริญและรับอารยธรรมใหม่ ๆ โดยขาดการไตร่ตรอง มองแต่ผลดี โดยลืมคิดว่าบางครั้งสิ่งที่เข้ามาใหม่ก็มีผลเสีย เพราะมีบางคนใช้ความเจริญมาตักตวง ผลประโยชน์จากชาวชนบทที่सान และคว่ำการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ขาดความรู้ ตลอดจนไว้ใจคนง่าย จึงทำให้พวกชาวชนบทที่सानถูกหลอก เช่น ในปัจจุบันนี้ตลาดแรงงานของประเทศ ตะวันออกกลาง ต้องการคนงานจากต่างประเทศ ชาวอีสานต้นตอที่จะไปทำงานในแหล่งงานดังกล่าวทำให้มี "บริษัทหรือหน่วยงานรับสมัครขึ้นหลายแห่ง ที่จังหวัดอุดรฯ ขอบแก่น มีทั้งบริษัทเถื่อน และถูกกฎหมาย ชาวอีสานไปสมัครเขาคิวไว้ แม้จะเสียเงินค่าบริการติดต่oring เคนคอนข้างสูง ก็ยอมจะมีหลายรายที่ไม่ได้ไป เงินที่บริษัทเรียกเก็บล่วงหน้าก็ไม่คืน เพราะถูกคุมขัง" (อภิศักดิ์ โสมอินทร์ 2525 : 252)

ค่านิยมที่พบอีกอย่างหนึ่งของชาวชนบทที่सानคือการนิยมยกย่องข้าราชการว่าเป็น "เจ้านาย" พวกเขาจะขนบอบ เอาใจ และเกรงกลัว (กาญจนา เศรษฐชัยวัฒน์, สัมภาษณ์) ลักษณะการปฏิบัติตนเช่นนี้ทำให้ชาวชนบทที่सानถูกเอาเปรียบ ซึ่งจะโยงไปสู่ปัญหา การปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้

อาจกล่าวได้ว่า สภาพและปัญหาของสังคมชนบทที่सानดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อ
นักเขียนเรื่องสั้นไทย ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นผลกระทบดังกล่าวในบทที่ 4 และ 5